

уроку, домашнє завдання, учні повинні робити короткі записи до зошитів, другий етап характеризується тим, що розпочинається лекційне викладання матеріалу відповідно до плану лекції, використовуються схеми, таблиці, унаочнення; на третьому етапі слід узагальнити вивчене та актуалізувати увагу учнів на головному із вище сказаного, слід також слідкувати за дисципліною та уважністю, тому можна задавати учням додаткові запитання, щоб учні краще орієнтувалися у вивченому матеріалі. На останньому етапі учитель робить висновок, підсумок уроку, а учні роблять відповідні записи до щоденників або робочих зошитів.

Література

1. Викладання хімії в 9 класі. Методичний посібник для вчителів / Іванова Р. Г. – К.: Радянська школа, 1979. – 160 с.
2. Зайцев О. С. Методика обучення хіміи: теоретические и прикладные аспекты / О. С. Зайцев. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 384 с.
3. Кузнецова Н.Е. Методика преподавания химии / Н. Е. Кузнецовой. – М.: « Просвещение », – 1984. – 415 с.

ЕКСПУРСІЇ В ПАРКИ І ЛІСИ ЯК СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ОКРЕМИХ ТЕМ РОЗДІЛУ «РОСЛИНИ» ШКІЛЬНОГО КУРСУ БІОЛОГІЇ

Гомля Л. М., Кольвашенко І.Г., Артюшенко М.П. (м. Полтава, Україна)

Експурсії з учнями в природу, на агропідприємство, на шкільну ділянку легко провести в сільських школах і школах невеликих міст. Вчитель, який працює в великих населених центрах має велике, іноді нереалізовані перешкоди в здійсненні подібних уроків-експурсій. Виїзд за місто в природу, пов'язаний з великими витратами часу і коштів, а шкільна ділянка є не завжди в міській школі. А тому в таких випадках вчитель змушений або обмежитися розповіддю в класі, або шукати інші більш доступні форми роботи.

Експурсії і спостереження паркових рослин, видів дендрофлори зелених зон міста можуть носити суто навчальний характер і використовуватися з метою закріплення матеріалу, викладеного на уроці в класі, а можуть бути і темами гурткових занять та самостійної роботи учнів. Якщо важко здійснити заміські експурсії, то вони частково можуть бути замінені спостереженнями і вивченням рослин в міських садах, парках, навіть на міських бульварах.

Експурсія – форма навчально-виховної роботи з класом або групою учнів в умовах природного ландшафту, мета якої – спостереження і вивчення учнями різноманітних об'єктів та явищ. За методами проведення експурсії розрізняють: дослідницькі, ілюстративні і комбінантні, а за часом проведення відносно тем занять можуть бути експурсії: вступні, супровідні, підсумкові.

Перша вступна тема з розділу «Рослини» шкільного курсу біології може проводитися у вигляді заняття-експурсії, тому що знайомство з рослинами і умовами їхнього життя легше всього забезпечити спостереженням їх в живій природі. На експурсії учні знайомляться з різними формами дикорослих рослин, переконуються в їх різноманітті, знайомляться з взаємозв'язками і закономірностями.

На рослинах парку можна ознайомити учнів з представниками основних груп рослинного світу на стовбурах дерев, в ставках і на вологому ґрунті можна побачити водорості і лишайники. На листках, стеблах і плодах паркових рослин можна знайти грибкові захворювання – іржу, борошністу росу, фузаріози; плоді тіла трутовиків і шапкових грибів, які часто зустрічаються на поверхні ґрунту, біля пнів. Також в умовах парку можна спостерігати зростання зелених мохів.

Експерсії в міських парках також допоможуть закріпити знання про важливі родини, які вивчаються в шкільному курсі біології в розділі «Рослини». Також і легко показати в парках і основні життєві форми рослин, зокрема дерева, кущі, ліани, однорічні і багаторічні трав'янисті форми.

Для демонстрації, лабораторних робіт курсу ботаніки в міських садах і парках також можна знайти необхідний рослинний матеріал. Так, тема «Листок, його будова і функції» – одна з найбільш виграшних тем для експерсій. В парках також можна показати і основні типи листкорозміщення, зокрема супротивне – у клена, чубушника, бузка; чергове – у берези, липи, тополі та інших дерев. Листкова мозаїка, як приклад пристосування рослин до поглинання листками світла дуже добре спостерігається у липи, в'яза, клена.

Для тем «Морфологія стебла», «Брунька», «Ріст стебла» в парках також можна знайти багато ілюстративного і роздаткового матеріалу. Взимку можна провести експерсію і показати відмінності дерев і кущів за корою і бруньками.

Навесні, коли набухлі бруньки тріскаються, і оголяється молодий і ніжний пагін, учні можуть переконатися в великому значенні лусочок, які захищають точку росту від зимових умов.

Тема «Розмноження рослин» може дуже багато ілюструватися живими рослинами в парках. Також на деревах і кущах навесні, влітку і восени легко знайти різні види квітучих рослин (комахо- і вітрозапильні види), показати типи суцвіть, плодів і насіння, ознайомити учнів з різними способами їх розмноження.

Подібні навчальні експерсії можуть бути короткотривалі і фіксувати увагу учнів лише на будь-якому одному явищі або об'єкті, але також можуть носити і одноманітний характер і використовувати при повторенні матеріалу.

При організації експерсії в сади і парки міста, вчитель повинен сам добре знати види рослин, які там зростають, їх систематику, морфологічні і біологічні ознаки, їх поширення практичне і господарське використання. Маршрут експерсії треба продумати заздалегідь і розробити, щоб уникнути непотрібних повертань в дорозі для того, щоб вибрати рослини, найбільш потрібні для демонстрації і доступні для огляду.

Робота з учнями в парках необхідно організовувати так, щоб вона не принесла шкоди рослинам. Треба, щоб вчитель теж не обламавав при учнях гілки, не зривав квітки і листя.

В лісопарках проводити експерсії набагато легше тому, що там немає суворого відокремлення стежок і засіяних газонів, там можна підійти до об'єкту, і детально роздивитись його.

Крім навчальних експерсій в садах і парках, можна проводити спостереження і в системі гурткової роботи: гуртків ботаніків, дендрологів, фенологів. В цьому випадку зміст і тематика завдань виходить за рамки шкільної програми, які потребують тривалих спостережень, послідовній обробці матеріалу і узагальнення отриманих результатів. Такі роботи носять характер невеликих досліджень, перші самостійні роботи учнів, і виконують вони в не обов'язковому порядку, а лише кількома учнями, які зацікавлені вивченням життя живої природи.

В якості прикладу можна назвати фенологічні спостереження, які можна провести в садах і в парках. Спостереження слід провести весною, протягом всього літа і восени. Краще, якщо це буде група школярів, кожному з учасників доручають 3-4 екземпляри одного виду рослин, за якими вони будуть спостерігати.

Отже, слід констатувати, що паркові і лісопаркові території та насадження можуть досить ефективно бути використані в шкільному курсі біології під час вивчення розділу «Рослини» і можуть бути ефективним під час організації роботи гуртків юних ботаніків, юних дендрологів, юних фенологів та ряду інших.